

Møtereferat

Til: Arbeidsgruppen for bybåndssamarbeidet
Møtegruppe: Arbeidsgruppen for bybåndssamarbeidet
Møtetid og -sted: 25.04.2025, kl. 9.15-11.30, Vahls gate 1
Til stede: Sølve Brenn Jerm, Asker kommune
Olaug Eidet, Bærum kommune
Danya Ayad Korkosh, Rælingen kommune
Håvard Mageli, Lillestrøm kommune
Runar Nedregård, Lørenskog kommune
Ane Tingstad Grav, Nordre Follo kommune
Birte Mobraaten, Bymiljøetaten, Oslo kommune
Vilde Lofthus Rooth, Bymiljøetaten, Oslo kommune
Torstein S. Throndsen, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune
Lise Weltzien, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune
Toril Skovli, Akershus fylkeskommune
Marianne Bismo Akershus fylkeskommune
Liv Devo, Akershus fylkeskommune
Mads Lindahl, Akershus fylkeskommune
Håkon Heløe, Statsforvalteren ØBOA
Arne Kolstadbråten, Statens vegvesen
Kasper Hennig Øien, Jernbanedirektoratet
Stig Hagelid Fjeldstad, Bane NOR
Anders Tønnesen, Cicero (sak 1-4)

Referent: Lise Weltzien
Referatdato: 28.04.2025
Status: Utkast
Saksnummer: 201601716
Neste møte: 23.05.2025

Møtereferat

1 Godkjenning av dagsorden

Dagsorden ble godkjent med et tilleggspunkt med statusorientering om BYLO. Til eventuelt ble møteplan høsten 2025 meldt inn.

2 Status BYLO – utviklingsprosjekt om bylogistikk

Delprosjekt 2 i BYLO omhandler gjennomføring av spørreundersøkelse til befolkningen om hverdagslivets reise- og transportbehov. Informasjon om undersøkelsen ligger på plansamarbeidet.no, og undersøkelsen er sendt ut.

Delprosjekt 3 i BYLO omhandler et oppdrag for å formulere mål om bylogistikk, samt innhente et oppdatert kunnskapsgrunnlag for å vurdere effekt og målkonflikter av og mellom relevante virkemidler og tiltak for bylogistikk. Det skal også gjøres en vurdering av handlingsrom og konsekvenser av offentlig sektors rolle i å tilrettelegge for og gjennomføre tiltak.

3 Hovedtema: UFF i praksis

Torstein Throndsen i Plan- og bygningsetaten introduserte hovedtemaet. Bakgrunnen for møtet er UFF-rammeverket, som er foreslått som et gjennomgående prinsipp i oppdatert regional plan for areal og mobilitet i Oslo og Akershus. Internasjonale avtaler, nasjonale mål og retningslinjer og klima- og naturkrisens aktualitet er årsaken til at bærekraftsdimensjonene og UFF-rammeverket ble foreslått som gjennomgående prinsipp i planarbeidet. Dette må operasjonaliseres slik at aktørene får en felles forståelse for rammeverket.

Det er kommet mange innspill til forslag til planprogram for oppdatert regional plan som var ute til offentlig ettersyn perioden 16. januar – 27. mars. Innspillene som er kommet uttrykker i hovedsak generell støtte til oppdatering av planen og til planprogrammet. Relevant for UFF som rammeverk er det blant annet kommet innspill til at prinsippet må konkretiseres og følges opp med veiledning, og at prinsippet må ses i sammenheng med øvrige verktøy som arealnøytralitet, planvask, naturrestaurering og naturregnskap. Det er også stilt spørsmål om hvordan gjenbruk og videreutvikling skal ivaretas, og om UFF er riktig rammeverk å anvende.

4 UFF som grep i arealforvaltningen v/Anders Tønnesen fra Cicero

Anders Tønnesen fra Cicero fremhevet kommunens rolle som aktør og ansvar for å forvalte arealer. Gjeldende plan sin kvantifisering av vekst, sammen med byvekstavtalen, gir sterke føringer for en langsiktig arealforvaltning i hovedstadsområdet. Tønnesen trakk frem prioriteringen av geografiske områder som et viktig element i den regionale planen.

Klimautvalgets rapport beskriver UFF-rammeverket for både areal og transport.

Byvekstavtalens overordnede mål er i stor grad i samsvar med klimautvalgets beskrivelse av UFF

- unngå, flytt og forbedre for transport. Også for areal er føringer i regional plan i stor grad i tråd med prinsippene for UFF for areal. Arealnøytralitet er ikke spesifikt beskrevet i UFF-rammeverket, men formål samsvarer i stor grad. Flere kommuner har vedtatt arealnøytralitet, men de færreste er i mål med operasjonaliseringen. Tønnesen påpekte hvordan redusert aktivitet ofte gir flere miljøgevinster, og at klimautvalgets operasjonalisering av UFF-rammeverket gjør redusert aktivitet til det foretrukne alternativet. I tråd med UFF-rammeverket skal forbedretiltak være det siste alternativet. UFF-rammeverket har fokus på klimagassutslipp, men også økosystemtjenester bør være aktuelt i operasjonaliseringen av rammeverket. Rammeverket kan anvendes for flere ting enn klima.

Omlag 80 kommuner har nå vedtatt prinsipp om arealnøytralitet. Operasjonalisering av arealnøytralitet er fortsatt i prosess. Simensen, Rød, Spielhofer og Venter (2025) har gjort en studie av arealbruk og befolkning for perioden 2000-2022. Lekkasje til omkringliggende kommuner skjer ofte der enkeltkommuner vedtar arealnøytralitet uten regionalt samarbeid om de samme målene for arealutviklingen. "Utbyggingslekkasje" ser vi eksempler på også i Norge.

I etterkant av innledningen kom det spørsmål om hvilket nivå og hvilken formulering bestemmelser som anses hensiktsmessig. Å jobbe med arealnøytralitet som prinsipp forutsetter oversikt, både over arealer, naturrestaureringsarealer mm, og både stat og fylke kan ha en rolle i å fremme arealnøytralitet gjennom eksempelvis økonomisk støtte, regnskapsverktøy og veiledning. Til eksempel kartlegger nå Akershus fylkeskommune kartlegger areal som kan restaureres. Nordre Follo kommune har gjort en slik øvelse med å kartlegge hvilke areal innenfor kommunen der det kan være aktuelt med naturrestaureringstiltak. Fylkeskommunalt prosjekt i Akershus om dette har mottatt økonomisk støtte til gjennomføring fra sparebankstiftelsen. Kommuner opplever at det er lite/ingen støtte fra statlig hold til å kartlegge arealer, noe som anses å være en forutsetning for å kunne innføre prinsipp om arealnøytralitet. Hvorvidt det er juridisk hjemmel for bestemmelse om arealnøytralitet, er uklart. Nordre Follo kommunes bestemmelse er ikke blitt prøvd enda, men det kan være noe av årsaken til at det fra statlig hold ikke er kommet noen form for generell oppfordring knyttet til å innlemme bestemmelse om arealnøytralitet i kommuneplanens arealdel.

Det ble drøftet noe rundt tiltakshierarkiet fra Miljødirektoratet vs. UFF – rammeverket, ettersom det er tiltakshierarkiet Nordre Follo kommune har lagt til grunn i sitt arbeid. Tiltakshierarkiet tar utgangspunkt i et prosjekt som skal bygges, mens UFF adresserer behovet for å bygge.

5 Perspektiver fra aktørene i bybåndet - kunnskapsutveksling og refleksjonsrunde

På forhånd har aktørene blitt spurt om hvilke grep aktørene selv har tatt i bruk i arbeidet med naturvern og erfaringer. Nordre Follo kommune har jobbet mye med operasjonalisering av arealnøytralitetsprinsippet som ble vedtatt i 2019, og nullvisjonen for tap av dyrbar og dyrka jord. Har kommet langt i operasjonaliseringen. Erfaringen så langt er at det fungerer. Skal nå revidere kommuneplanen, og det er kommet mange innspill til å nedbygge arealer.

Forståelsen og aksept hos beslutningstakere for at en form for kostnad er legitimt dersom det bygges ned natur. Denne kostnaden for å bygge på "jomfruelig" areal bidrar også til at utbygging i flere tilfeller unngås, fordi prosessen kompliseres.

Lillestrøm kommune skal ta i bruk en variant av "Agder-modellen" – som brukes til å beregne arealregnskap – for å operasjonalisere prinsippet om arealnøytralitet. AFK har også tatt Agder-modellen inn i sitt prosjekt, og som vil bli anvendbart for kommunene.

Lørenskog jobber også med en revisjon av arealdelen, og vurderer hvordan arealnøytralitet skal omtales i den forbindelse. Kommunen vurderer at det på regionalt nivå bør legges inn føringer slik at det blir en form for lik håndtering på tvers av kommunene i regionen.

Bane NOR opplever at mange kommuner kanskje ikke har tenkt tilstrekkelig gjennom hvordan prinsipp om arealnøytralitet skal følges opp når kritisk samferdselsinfrastruktur skal bygges. Bane NOR har erfaring med eks. jordflytting. Jordflytting er ikke rett frem, og kan være utfordrende å få til på en vellykket måte. Bane NOR etterspør en mer fleksibel anvendelse av absolutte bestemmelser om arealnøytralitet. SVV deler Bane NORs synspunkt om dette. SVVs riksveistrategi om å ta vare på det vi har i dag fremfor å bygge nytt samsvarer i stor grad med UFF-rammeverket. Samferdselsdepartementet har også gitt signaler om å anvende UFF-rammeverket.

Asker kommune har en temaplan for naturmangfold og handlingsplan for klima der arealnøytralitet er omtalt. Arealreserver blir beholdt i kommuneplansammenheng.

Rælingen har heller ikke eksplisitt tatt inn arealnøytralitet i styringsdokumenter, men har i stor grad tatt inn prinsipper for UFF implisitt. De ser at nullvisjonen for tap av matjord stadig blir utfordret, og ser at det er et dilemma mellom vekst og vernvurderinger, spesielt innenfor bybåndet.

AFK har et mål om å restaurere 30 % av natur, og har nylig vedtatt en klimahandlingsplan der UFF-rammeverket er førende. AFK jobber med et verktøy for kommunene som er kart for å vise restaurerbar natur, og for å utarbeide et arealregnskap på fylkesnivå. Det ses hen til datagrunnlaget slik at en unngår svakhetene ved Agder-modellen. Hensikten er at kommunene skal kunne hente ut informasjon herfra i sitt lokale arbeid. Planprogrammet for oppdatert regional plan ligger an til å vedtas politisk, og det anses positivt at det er politisk enighet med å ta dette inn som et styrende prinsipp. En forhåpning om at det betyr noe, og hvordan planprosessen må finne ut hvilket nivå for UFF som det er hensiktsmessig å innlemme i en regional plan. AFK skriver nå uttalelse til regional plan i Østfold. De har brukt UFF-rammeverket, og det kan være hensiktsmessig at det i planprosessen ses hen til denne.

Oslo kommune reviderer kommuneplanen, og jobber med hvordan arealnøytralitet skal være et prinsipp. Det foregår interne fagdiskusjoner om hvordan dette best følges opp.

Bærum kommune er med i AFKs prosjekt om naturrestaurering, og jobber med å få mer oversikt over arealene. Noe av utfordringen med Agder-metodikken er hvordan arealer, som golfbaner og alpinanlegg, registreres, og kommunen jobber fremdeles med å løse dette og andre svakheter med tilgjengelig metodikk. Nullvisjon for nedbygging av dyrka mark står sterkt i kommunen, og er førende mål når planer vurderes. Temaplan for naturmangfold er nylig vedtatt, og det er et ønske om å få inn arealnøytralitet som prinsipp, og det beredes nå grunnen for det. Det anses naturlig at dette tas inn som prinsipp i den regionale planen, og det anses naturlig å integrere UFF-rammeverket i regional plan slik at utbygging av natur vanskeliggjøres.

6 Eventuelt

Møteplan høsten 2025

Møteplan for bybåndssamarbeidet høsten 2025 skal forankres i ledergruppen i juni. Aktørene i arbeidsgruppen bes komme med innspill til møtetema. I møtet kom det forslag om å ha boligbehov og vekstfordeling som tema, spesielt sett i lys av nye statlige planretningslinjer. Et annet tema som ble foreslått, er å belyse hvordan tillit og legitimitet rundt planverk, som den regionale planen, kan opprettholdes i en variert by-land-befolkning. Regional næringsutvikling på tvers av kommuner og plasskrevende varer, innholdet i vedlikeholdsvekst og naturrestaurering var andre temaer som ble foreslått.

Vedlegg:

- Presentasjon PBE
- Presentasjon Cicero